

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору наук із соціальних комунікацій,
професору, завідувачу кафедри
журналістики та філології
Садівничому Володимиру Олексійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук із соціальних комунікацій,
доцента, доцента кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Інституту гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»

Комової Марії Василівни

на дисертацію Гайдур Наталії Михайлівни «Інтерпретаційна журналістика:
структурний та організаційний чинники», поданої на здобуття наукового
ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика»

Актуальність обраної теми дослідження. Функціонування епістеми, що визначає світоглядну настанову та спосіб світобачення в певну історичну епоху, в контексті теорії і практики журналістики набуває чітких інституціональних рис в таких аспектах, як сутності і форми знань, процедури та системи класифікації їхнього виробництва, сприйняття користувачами інформації публічних журналістських контентів. Інформаційне протистояння в сучасному суспільстві актуалізує концепцію епістемології інтерпретаційної журналістики, яка ґрунтується на фундаментальних принципах журналістської творчості щодо використання інтерпретаційного потенціалу інформаційного та аналітичного контенту, авторської добросовісності, об'єктивності та суб'єктивності в тлумаченні подій суспільного життя.

Вирішення комплексної наукової проблеми концептуалізації структурних та організаційних чинників епістемології інтерпретаційної журналістики, які визначають характеристики продукування та надання актуальної інформації, цілком обґрунтовано становить мету дисертаційного дослідження Гайдур Наталії Михайлівни «Інтерпретаційна журналістика: структурний та організаційний чинники».

Дисертантка обрала об'єктом дослідження епістемологію інтерпретаційної журналістики. Методологічний підхід до розгляду ключової наукової проблеми

дослідження з позицій епістемології вважаємо раціональним, оскільки медіа володіють інструментарієм потужного чинника формування системи знань, навичок та емоцій, властивих для певної епохи. Проблематика епістемології журналістики впадає в русло соціальної епістемології, оскільки медіа продукують і поширюють знання, задовольняють суспільні інформаційні потреби, інтегруються в специфічні соціальні відносини.

Епістемологія інтерпретаційної журналістики, не заперечуючи принцип журналістської об'єктивності, передбачає право і можливість реалізувати журналістську рефлексивність, використовувати творчий потенціал для виконання аналітичних цілей журналістики (с. 17). У змаганні за увагу та час користувачів інформації в умовах конвергентного функціонування різноманітних каналів інформації, новітніх електронних платформ інтерпретаційна журналістика дозволяє авторські трактування подій, що відкриває шлях до множинних інтерпретацій подій в повідомленнях медіа. Інтерпретаційна журналістика відкриває потенціал інформаційного простору як поля журналістської творчості, яка передбачає можливість і необхідність альтернативних поглядів і підходів, творення публічного дискурсу з тлумаченнями ключових суспільних подій та явищ (с. 18). Цілком логічним є підсумкове твердження дисертантки, що епістемологія журналістики не лише стоїть на захисті свободи журналістської творчості та можливостей передавання журналістом будь-якого контенту, але й відстоює методологічний і теоретичний рівень толерантності в соціальних науках (с. 179).

З огляду на це, тематика дисертаційного дослідження Гайдур Наталії Михайлівни «Інтерпретаційна журналістика: структурний та організаційний чинники» є актуальною, запотребовуваною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене в рамках міжнародного грантового проекту Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism (Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм) – проект ЄС ЕРАЗМУС+, № 598964- EPP-1-2018-1-UK-EPPKA2-SVHE-JP, 2018–2022 рр., науково-дослідної роботи кафедри журналістики та філології СумДУ «Особливості формування

національного інформаційного простору України: від радянської системи ЗМІ до демократичної моделі» за номером державної реєстрації 0115U001713 та «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» за номером державної реєстрації 0121U111164.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження складають близько 180 праць українських і зарубіжних науковців, які вивчають сутнісні характеристики інтерпретаційної журналістики як соціального інституту, закономірності та особливості цілеспрямованого використання інтерпретаційних ресурсів інформаційної та аналітичної інформації, традиційні і новаторські трактування процесу інтерпретації подій з позицій реагування на зміну економічних, соціальних і політичних умов, реалізації авторської журналістської творчості, вияву журналістської конкуренції за вплив на формування громадської думки.

Роботу виконано на високому науково-методичному рівні з використанням системи сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, послідовно і логічно випливають з одержаних результатів, а також є належно аргументованими, обґрунтованими, відповідають поставленій меті і завданням дослідження. Дисертаційна робота Гайдур Наталії Михайлівни має логічну композиційну побудову, складається із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатка.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади та джерельна база дослідження епістемології журналістики» дисертантка аналізує реалістичність і плюралістичність виявів епістемології журналістики в системі соціальних комунікацій, категоріально-поняттєві особливості, гносеологічні та аксіологічні аспекти концепту епістемології журналістики, епістемологічні засади достовірності інформації в медіа. Акцентується увага на епістемологічних аспектах у системі «факт – фактична інформація – довіра до медіа – знання користувача інформації». Дисертантка наголошує: «Міф про факти виконує ідеологічну роль, дозволяє аудиторії вірити в те, що той, хто представляє ці факти, оперує справжньою реальністю. Але чи дійсно факти надають потрібні знання, наскільки можна фактам довіряти...» (с. 67). Авторка

має рацію, стверджуючи, що отримане через медіа поняття ймовірного знання допомагає аудиторії здійснювати природний облік знань, які описують вбудовування суб'єктивної невизначеності в уже існуючі знання аудиторії, здійснюють комунікаційну діагностику ймовірнісних наслідків цих знань (с. 178).

Другий розділ «Діахронний аналіз інтерпретаційної журналістики» присвячено вивченню поняття інтерпретація контенту як феномена журналістики, історіографії українських і зарубіжних джерел з проблеми інтерпретаційної журналістики, рухомості семантики інтерпретаційної журналістики. Надає переконливості концепції, яку обґрунтовує дослідниця, фундаментальний діахронний аналіз формування інтерпретаційної журналістики як соціального інституту, що має потужну теоретичну базу і практичне втілення. Глибоке вивчення українських і зарубіжних джерел виконано в контексті розвитку провідних політологічних, соціологічних теорій та суспільних процесів. На наш погляд, дисертантка має цілковиту рацію, розглядаючи практику журналістики як інформаційне, інтерпретаційне та персональне визначення контенту, як інструмент, спосіб чи технології вироблення професійних взірців подання матеріалу, який містить конкретні відповіді на соціальні виклики (с. 79). Сприймається як обґрунтоване твердження, що сучасна інтерпретаційна журналістика має особливі інструменти конструювання та створення уявної моделі суспільства, яка модифікує перспективу світу... (с. 181). У руслі цього твердження дисертантка розглядає семантику інтерпретаційної журналістики як опосередковану комунікаційну дипломатію, яка має за мету вплинути на сприйняття аудиторією фактів і подій, сформувані певні контентні рамки комунікаційних суб'єктів відповідно до тактики чи стратегії комунікаційної діяльності медіа (с. 184).

Третій розділ «Структурні та організаційні аспекти інтерпретаційної журналістики» акцентує увагу на структурних та організаційних особливостях обігу інтерпретаційного контенту в засобах масової інформації. Дисертантка пов'язує розбудову структурних аспектів інтерпретаційної журналістики передусім із розвитком технологій, що відкривають нові комунікаційні горизонти. Вартий схвалення методологічний підхід до розуміння первинності технологічного забезпечення і технологічного супроводу інновацій в

соціокомунікаційній сфері, за яким зміна структури і формату будь-якого медіа, будь-якого формату контенту забезпечують умови для змін в аудиторному сприйнятті, у формі, у змісті, у макетуванні (с. 132). Комплексний підхід до визначення організаційних особливостей обігу інтерпретаційного контенту в засобах масової інформації дозволив згенерувати тенденції вирішення проблеми залежності організації діяльності медіа та можливості самостійної інтерпретації подання контенту. Дисертантка визначає концептуальні рамки компромісу в балансі інтересів власників, редакцій та окремих журналістів (с. 147). До кола тенденцій розвитку інтерпретаційної журналістики дослідниця включає довготерміновість рішень щодо інтерпретації подій, різноманітність факторів фінансування медіа, поступовість переміщення влади над медіа від їхніх власників до структур, які контролює або держава, або владні структури (с. 148-151). Дисертантка резюмує, що інтерпретаційна журналістика передбачає динамічне розширення технологічних можливостей передавання контенту та постійну взаємодію між стратегією та організацією роботи медіаструктур.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Наукову новизну дисертаційного дослідження забезпечує оригінальне та сучасне трактування інституційних характеристик інтерпретаційної журналістики. Новаторський підхід дисертантка демонструє, уперше запропонувавши концепцію епістемології журналістики в системі соціальних комунікацій, сформулювавши епістемологічні засади подання істини та правди в медіа. Заслужують на схвалення методологічні підходи до визначення концепту епістемології журналістики. Дисертантка ототожнює концепт епістемології журналістики з комунікаційною подією, яка є продуктом комунікаційної взаємодії у конкретній ідеологічній, культурній, соціальній ситуації. У концепті епістемології журналістики вона вбачає форму соціальної комунікаційної діяльності, яка структурована відповідно до шаблонів, створених у результаті словесних та невербальних взаємодій (с. 52). Дотримання постулатів епістемології журналістики визначає не тільки рівень свободи журналістської творчості та можливостей передавання будь-якого актуального контенту, а й методологічний і теоретичний рівень толерантності в соціальних науках.

У руслі комунікаційних процесів, що відбуваються в системі публічного спілкування, дисертантка обґрунтовано формулює сутнісні характеристики семантики журналістики. Семантика журналістських творів формує фундаментальні семантичні виміри інтерпретаційної журналістики: інформаційний, що вимагає дотримання традиційної відмінності між фактом і вигадкою, та цільовий, що стосується походження та інтерпретації конкретного контенту (с. 111-112).

Достовірність отриманих наукових положень забезпечує ґрунтовність методологічної бази, комплексність і системність розгляду сутності наукової проблеми, що дозволило отримати нового наукового знання.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення і результати дисертації багатоаспектно викладено в дев'яти наукових працях: п'ять статей у наукових фахових виданнях України (одна з них у співавторстві з науковим керівником), 1 стаття в іноземному виданні (у співавторстві з науковим керівником), 1 – у виданні, індексованому в міжнародній наукометричній базі (Scopus) (у співавторстві), дві опубліковані праці апробаційного характеру – тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дотримання вимог академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації (протокол перевірки роботи на плагіат системою Unicheck від 25.11.2022 р.). Дисертація Наталії Гайдур містить посилання на згадані в тексті джерела інформації, у випадку використання тверджень, розробок, відомостей та ідей інших дослідників дотримано вимоги норм законодавства про авторське право. Усі посилання оформлені коректно та не мають ознак плагіату.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Дисертантка системно і комплексно теоретично обґрунтувала сучасне трактування інтерпретаційної журналістики у контексті епістемологічного підходу до аналізу її структурних та організаційних аспектів функціонування, зокрема схарактеризувала особливості епістемології журналістики в системі соціальних комунікацій, визначила якісні атрибути семантики інтерпретаційної

журналістики. Практичне значення дисертації полягає в можливості використання його результатів як теоретичного і практичного матеріалу для забезпечення навчального процесу під час вивчення дисциплін з інтерпретаційної журналістики, що викладають на спеціальності 061 «Журналістика» галузі знань 06 журналістика, а також у журналістській практиці.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації. Аналіз змісту анотації засвідчує відповідність основним науковим положенням, викладеним в дисертації. В анотації стисло і логічно описано основні результати дослідження. Анотацію подано українською та англійською мовами, що відповідає чинним вимогам.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію, необхідно відзначити, що вона містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації під час захисту:

1. У першому розділі авторка, ґрунтуючись на логіці думок та концепцій інших науковців, не зовсім виправдано намагається розкрити поняття «епістемологія журналістики» в жорстких межах терміна. На нашу думку, зважаючи на безумовну необхідність осмислити це поняття у термінологічному аспекті, слід було б визначити його і як процес, який залежить від часу, обставин, ситуації в країні і за її межами, а відтак змінюється і ситуативно, і тактично.

2. У підрозділі 2.3 «Семантика інтерпретаційної журналістики» авторка приходить до висновку, що «не існує єдиного та універсального погляду на семантику інтерпретаційної журналістики» (с. 109). Нам здається, що доцільно було б вказати на необхідність однозначного тлумачення цього поняття, яке концептуалізується в системі соціальних комунікацій.

3. У підрозділі 3.1. «Структурний чинник обігу інтерпретаційного контенту в засобах масової інформації» дисертантка пише, що «У сучасному мультимедійному середовищі існує декілька особливостей розвитку журналістики, які вказують на унікальність системи преси, яка вже склалась» (с. 126-127). Варто було б звернути більше уваги на характеристиці структурного чинника обігу інтерпретаційного контенту в контексті унікальності

мультимедійного середовища системи преси.

4. На нашу думку, третій розділ за розмахом є чи не спробою «охопити неохопне». Звідси описовий характер матеріалів деяких ЗМІ і не зовсім коректне зіставлення публікацій авторів.

Проте ще раз зазначу, що мої зауваження носять дискусійний характер і не стосуються принципових положень і висновків дисертації.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Вважаємо, що дисертація Гайдур Наталії Михайлівни «Інтерпретаційна журналістика: структурний та організаційний чинники» є завершеним самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, характеризується високим рівнем актуальності та наукової новизни, містить науково обґрунтовані результати, теоретичне та практичне значення. Усе це дає підстави зробити висновок, що дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Гайдур Наталія Михайлівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика».

Офіційний опонент:

Доктор наук із соціальних комунікацій,
доцент, доцент кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності

Інституту гуманітарних та соціальних наук

Національного університету «Львівська політехніка»

Марія КОМОВА

